

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

Ότε έστι περί του εν θεοτέρω άνθρωπε
βουλόμετο ή περί παιδείας και αρετών και
των αρετών ορίσει. (Πλάτ. Θεάγος).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

καὶ τὸ (1) ζιμιὸν ἐπήδηξεν ὀλόρθο σᾶν τὸ λάφι» = διὰ μιᾶς. Ἐν δὲ 16 «ἢ βάλετα καὶ βρέξετα εἰς τὸ νερὸ τῆς γνώσις, ζιμιὸ νὰ μὴν πετᾶς ψηλά, ζιμιὸ νὰ χαμηλώσης = τοῦ λοιποῦ, ἔπειτα, ἐν τῷ ἕξῃς χρόνῳ· καὶ 286 «ἐβγάνουσίν τους τάρματα καὶ τὸ ζιμιὸν ἐφάνη· καὶ αὐτόθι «καὶ μπλάβον ἂν εἶναι λυώνεται ζιμιὸ καὶ κιτρινίζει. καὶ 283 τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ κορμί ζιμιὸ τοῦ ξαρματώνει.» ἐν τούτοις πᾶσι τὸ ζιμιὸ = ἔπειτα, τοῦ λοιποῦ, ὅθεν ἡ σημασία τοῦ λοιπὸν (πρὸλ. αὐτὸ τοῦτο τὸ λοιπὸν). τὸς ἐγένετο ζ πρὸ τοῦ ἠχηροῦ μῦ, πρὸλ. σμίγω = ζμίγω, Ζμύρνα κ.τ.τ. ἄ καὶ ἐν τοῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνοις ἦσαν ἐν χρήσει. Ἐγένετο λοιπὸν ζμιό, (τύπου σμίο ποιεῖται μνειάν Δουκ.) ὅθεν ἀναπτυχθέντος ἐνὸς ι πρὸ τοῦ μῦ μετὰ τὸ ζ, ζιμιό. Ὅτι τὸ τῆς ἐπομένης συλλαβῆς ι συνετέλεσεν εἰς τὸν χρωματισμὸν τοῦ ἀναπτυχθέντος φωνήεντος, δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανον. Ἐν Εὐβοίᾳ λέγεται ὁμοίως σχεδόν, «σέ μιᾶ = διὰ μιᾶς. Ὅτι δ' ἐν τῷ σκοπέλω τοῦ ζιμιό θὰ ἐναυάγουν πᾶσαι αἱ τῆ βοηθεία τῶν ρίζων ἐτυμολογικαὶ ἀπόπειραι, δῆλον.

Περὶ παρετυμολογιῶν καὶ τῶν δι' αὐτὰς μεταβολῶν.

Ἐδιδάχθη ἤδη διὰ πολλῶν ἐν ἄλλῃ διατριβῇ (Περὶ φθογγολογ. νόμων σελ. 21 κ. ἐξ.) ὅτι εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν φθογγολογικῶν νόμων ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἐξετάζωνται καὶ ἐξαιρῶνται τὰ μεταβεβλημένα κατὰ παρετυμολογίαν, καὶ ὅτι ταῦτα μόνον φαινομενικῶς οὐχὶ δὲ κατ' ἀλήθειαν παραβαίνουσι τοὺς φθογγολογικοὺς ἢ τοὺς περὶ τὴν κλίσιν νόμους. Οὐδὲν δὲ βλάπτει, ἂν ἐν τῷ παρόντι διὰ τινῶν παραδειγμάτων καταστήσωμεν φανερόν τὸ φαινόμενον τῆς παρετυμολογίας καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος. Δι' αὐτῆς ξέναι λέξεις λαμβάνουσιν εἴτε ἐν συνόλῳ εἴτε ἐν μέρει ὄψιν Ἑλληνικὴν, δι' αὐ-

(1) Οὐδεὶς θὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ ἄρθρον πρὸ τοῦ ζιμιό, διότι παρελήφθη ἐκ τοῦ συνωνύμου τὸ λοιπὸν. Ἐν Ἀθήναις λέγεται ἐν ἄρθρῳ τὰ χθές ἀπὸ τὰ χθές, (ἀπὸ) τὰ σήμερα ἀπὸ τὰ πέρ(υ)σι (ἀπὸ) τὰ τώρα (ἀπὸ) τὰ τότες κ.τ.τ. ἄ παρ' ἡμῖν αἰεὶ ἀναρθρα.

τῆς ἔρχονται εἰς στενὴν σχέσιν λέξεις διάφοροι τὴν ἀρχήν, δι' αὐτῆς πολλάκις νέοι φθόγγαι ὡς ἐκ θαύματος ἀναφαίνονται ἐν λέξεσιν ἢ ἀποβάλλονται κ.τ.τ. Οὕτω π. χ. τὴν λέξιν νταβλαμπᾶς μετεβάλομεν ἐν Κρήτῃ εἰς τραυαμπᾶς (τραυῶ-ἀμπᾶ) πρὸς ἄθην. Χ. σελ. 3, τὸ *appartheni* ἐγένετο ἀπαρθενεύω πρὸς τὸ παρθένος σχετισθὲν· τὸ ἐλεδώνη τῶν παλαιῶν παρ' ἡμῖν μὲν λέγεται ἀλιδώνα, ἀλλ' ἐν Κεφαλληνίᾳ μελιδώνα πάντως πρὸς τὸ μέλι εἰς σχέσιν ἐλθόν· τὴν κριθὴν ἢ ποσθίαν ἡμεῖς διὰ μεγεθυντικοῦ τύπου ὠνομάσαμεν ὀκριθος, ἀλλαχοῦ δι' ὑποκοριστικοῦ, κριθαράκι, ἀλλ' ἐν Θήρᾳ μετέπλασαν εἰς ἀκρίδα, ἐν δὲ Κέα εἰς κριτὴν=βασανιστήν.

Ὅμοίως λέγουσιν οἱ Θηραῖοι δέχτυ τὸ δίκτυον πάντως πρὸς τὸ δέχομαι σχετίσαντες· ὁμοίως τὴν ἀκτίνα εἶπον ἀχτένα (Πεταλ. 37) καὶ συνήθησι τὴν συνείδησι(ν) πρὸς τὸ χτένει καὶ συνήθεια ἀγαγόντες. Ἐν Κρήτῃ λέγεται ὀσφήξ ἢ σφήγκα παρὰ τὸ σφίγγω, ἅτε συνεσφιγμένη ἐν τῷ μέσῳ καὶ σφηκώδης· τὸ ἀγγαρεία λέγεται ἐγκαρδεῖα παρὰ τὸ καρδία· ἡ ἀπηγορευμένη τοῖς ἀσθενέσι τροφή λέγεται παρ' ἡμῖν χοντραῖο παρὰ τὸ χοντρόν, ἐνῶ εἶναι ξένη λέξις· τὰ αὐτόζυμα, ἃ ἐν Πάρῳ κατὰ συγκοπὴν αὐτάζμα λέγονται (Πρωτοδ. 85) ἐγένοντο παρ' ἡμῖν ἐφτάζυμα, ὡσεὶ ἑπταζύμα ἐφυρῶντο. Τὸ ὑγίασμα μετεβλήθη ἐν Πάρῳ εἰς τὸ γνωστότερον ἀγιάσμα (Πρωτοδ. 5.) τὰ παρ' ἡμῖν (ἐ)πιτροπίδια: τὰ ἐπιτῆτροπίδι καὶ ταύτη παραλλήλως βαίνοντα δύο ξύλα (ἐν ἐκατέρωθεν), ὅπως τὸ πλοῖον ἀνελκυόμενον μὴ πίπτῃ ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος, ταῦτα μετεσχηματίσθησαν ἐν Πάρῳ εἰς πετροπίδια παρὰ τὸ πέτρα ἢ Πέτρος. ὁμοίως τὸ ἐπιτραχήλιον ἐγένετο πετραχήλι (Πετρα-χείλη), τὸ πυροβολικὸν λέγεται ἐν Ἀθήναις (ὀ)περβολικόν (ν) «τὸ βράβυλον ἐγένετο ἀβράμηλον ὡς μῆλον τοῦ Ἀβραάμ· τὸ Ἰταλ. *tramontana* παρ' ἡμῖν ἀμετάβλητον σχεδὸν τραμουντάνα, ἀλλ' ἐν Ἠπείρῳ ἐγένετο τρεμοντάνα παρὰ τὸ τρέμω· τὰ Σόδομα καὶ Γόμορα ἐγένοντο ἐν Κεφαλληνίᾳ Σώχωρα καὶ Μώχωρα κατὰ τὸ σώχωρα (ἔτω-χώρα ὅθεν

σώχωρο παρ' ἡμῖν = π ε ρ ι β ὀ λ ι ο ν)· τὸ privilegium ἐγένετο Προβελέγγιος· τὸ ἀνεμοστρόβειλος μετεβλήθη εἰς ἀνεμοστρόφυλλον κατὰ Δουκ., παρ' ἡμῖν δὲ ὁ ἀνεμοστρόφυλλος διετήρησε τὸ γένος· τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων βερίκοκκα λέγονται ἐν Θεσσαλία εὐρίκοκκα· πρόσθετες δ' ὅτι καὶ τὸ βερίκοκκα παρητυμολογήθη ἐκ τοῦ κόκκος ἀντὶ πραικόκκια. Ἐν Legr. Chansons 304 ἐκ Κω χειρομαλλίζεσαι = et tu t'arraches les cheveux καὶ Δουκ. σουρουμαλλίζω Comam dispergere, ἀντὶ χειρομαδίζω, ὅπως ἐν Προδρομ. στ. 124 Legr. σελ. 42 ἀναγινώσκειται τριχομαδίζεσαι, καὶ ὅπως παρ' ἡμῖν πολλάκις λέγεται· Ἐν Chans. Legr. ἀναγινώσκειται καὶ Ἀθαλασσάκης ἀντὶ Ἀθανασάκης. Τὸ ἐπίθετον γυμνός μετεποιήθη παρ' ἡμῖν εἰς γδυμνός παρὰ τὸ γδύνω = ἐκδύω, ὁμοίως γδερμάτι = δερμάτιον, ὃ καὶ ἐν Νεοελλην. Ἀναλ. Β'. 118 ἐκ Νάξου. Τὸ ἀρχαῖον πηλαμύς -ύδος ἐγένετο παλαμύδα παρὰ τὸ παλάμη· τὸ πιτυρίς, ὃ ἡμεῖς εἰς πιτυρίδα μετεπλάσαμεν, παρητυμολόγησαν ἄλλοι εἰς πετυρίδα παρὰ τὸ πετῶ· ἡ σαύρα ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται σαυρίδι καὶ σταυρίδι παρὰ τὸ σταυρός· ἀντὶ τοῦ ἀλχημία ἀναφέρει ὁ Δουκ. τύπον ἀρχημία. Τὸ ἀρχαῖον σκολόπενδρα ὃ ὁ Δουκ. ὑπὸ τὸν τύπον σκουλούπανδρος ἢ Κολόπανδρος, ὃ δὲ κ. Πεταλαῆς ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον σχεδὸν σκολόπεντρα ἀναφέρει, μετεπλάσαμεν ἡμεῖς εἰς σκουλλιόπετρα ἐκ τοῦ σκουλλίον (ὑποκορισ. τοῦ σκόλλυς) καὶ πέτρα. Τὸ σελάχιον μετεποιήθη εἰς σαλάχι, διότι λέγεται ὅτι «τὸ ψάρι εἶναι σαλάχι» = σᾶ(ν) λάχη. Τὸ σύνηθες ψεγάδι ἀπὸ τοῦ ψέγος λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ ψευδάδι καὶ ψεπτάδι, παρὰ τὸ ψεύδεσθαι καὶ ψεύτης ἀντὶ ψεύστης κατ' ἀποβολὴν τοῦ μεσαίου συμφώνου, κατὰ φθογγολογικὸν νόμον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνίδος πρὸβλ. Περὶ φθογγολ. νόμων σελ. 10· τὸ λαγωνικὸν ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ λακωνικὸν παρὰ τὸ λαγώς καθὰ ἤδη ἄλλοι τε καὶ ὁ κ. Deffner ἐν Archiw ἐδίδαξεν. Τὸ φθινόπωρον λέγεται ἐν Ἠπειρῷ χυνόπωρον καὶ ὁ χυνόπωρος Ἀραβαντινοῦ Συλλ. 14, 17, ὃ πιθανώτερον ἐκ τοῦ χύνειν = παρέχειν ὀπώρας ἢ ἐκ τοῦ χιόνι ὅπως

ὁ κ. Δόσιος ἐν Bezz. Beitr. VI. 232 προτείνει. Ὁ Νεκτάριος λέγεται ἐν Ἀθήναις Νυχτάριος, ὁ χρυσοχόος λέγεται χρυσοφός οὐ τόσοῦν παρά τὸ χρυσάφιον ἀλλὰ παρά τὸ σοφός. Ἐν Ἀραβαντ. Συλλ. 249 ῥωμιωμένη = ἐρωμένη ἐκ τοῦ ῥωμιός, καὶ 253 νὰ χάση τὰ δευτέρια του = ντεφτέρια του. Ὁ κύσθος τῶν παλαιῶν λέγεται παρ' ἡμῖν χύστος καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἀλλαχοῦ χύστρο, πάντως παρά τὸ χύνειν τὸ ἐφετεῖον ἠκούσαμεν λεγόμενον ἀφεντεῖον. Τοὺς ἀρχιεπισκόπους λέγει τις ἐν Χανίοις ἀρχιδεπισκόπους, καὶ τὸν Μητροπολίτην Μητροπαλούκην. Πασίγνωστα εἶνε τὰ Ἀνατωλικό = Αἰτωλικόν, Λειψοκουτάλα = Ψυττάλεια Ἀποκόρωνας, = Ἴπποκορώνιον, Ἐννιά Χωριά, = Ἴναχώριον, Μελκάρθ, Μελικέρτης κ.τ.τ. πρβλ. Δόσιον ἔνθα ἀνωτέρω.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ τῶν ὁμοίων συμβαίνουσι παρετυμολογίαι παραβλάπτουσαι τὴν κλίσιν ἢ ἐνοῦσαι δύο λέξεις εἰς μίαν ἢ τεμάχιον τῆς ἐτέρας προσαρμόζουσαι εἰς τὴν ἐτέραν· π. χ. κατὰ τὸ δεξι ἐκ τοῦ δεξι(όν) ἐλέχθη καὶ ζερβὶ ἀντὶ τοῦ ζερβό(ν), ὅπως παρ' ἡμῖν ἔτι λέγεται. Κατὰ τὸ ἐμπιστεύομαι ἐλέχθη μπιστός ἀντὶ πιστός. Κατὰ τὸ λίγωσι ἐλέχθη καὶ ἐν Κρήτῃ γέμωσι, πάντως ἐκ τοῦ γεμίζω, διότι τὸ ῥῆμα γεμώζω εἶναι ἄγνωστον παρ' ἡμῖν. Ἐκ τοῦ πετυχαίνω καὶ λαχαίνω, ῥημάτων τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐσχηματίσθη τὸ πετυλαχαίνω = εὐρίσκω, καταλαμβάνω τινά, π. χ. πάω κάθε ταυτέρου, μὰ δὲν τότε πετυλαχαίνω (τὸν λαγών)· « ἄ(ν) σε πετυλάχω κιαμμιά φορὰ ἐκειὰ 'ποῦ θὰ κλέφτης τὰ . . . νὰ σὲ κάμω θέλω! » Ὁμοίως ἐλέχθη ἐν Κεφαλληνίᾳ σφανταλώνω = κλείω ἐρμητικῶς, κατακλείω, πάντως ἐκ τοῦ σφαλίζω καὶ μανταλώνω· αὐτόθι λέγεται καὶ σκαφτιάδες ἐκ τοῦ σκαφιάδες (σκαφέας = σκαφεύς) καὶ σκαφτάδες. Ἐν Ἀραβαντ. Συλλ. 256 ἀνά περπατῆσι γαληνὰ ὁμοίως 324, ἐκ τῆς συμπτύξεως τοῦ σιγαλός (290 αὐτόθι σιγαλόποτάμι) καὶ σιγανός. Ὁ κ. Πετ. 93 ἀναφέρει, ὅπερ ἀνωτέρω ἐξητάσαμεν ῥῆμα, μαζώβγω ἐκ τοῦ μαζεύγω καὶ μαζώνω. Ἀραβαντ. 206 χαρρυγή ὁ ἀντὶ χαραγή, ἀναμφιβόλως

κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ χαράσσει καὶ αὐγή=ἡ ἡώς. Τὸ ὄνομα τοῦ χαράσσω χαρά(γ)ῆ σώζεται ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ· αὐτόθι 338 ὁ ἔρωτας τὸν ἄνθρωπον ζουρλὸν τὸν κατανταίνει=καθι-
 σαῖ, πάντως κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ κατανταῖ
 καὶ κατασταίνει, τὸ στέκα καὶ στάσου ἐγέννησαν τὸ
 στακά. Τὸ ἀρχαῖον πιλόω, ὅπως πάντα τὰ εἰς-οω ὄφειλε νὰ σχη-
 ματισθῆ πιλώνω καὶ οὕτως μνημονεύει ὁ Δουκ., παρ' ἡμῖν δ'
 ὅμως ἐσχηματίσθη πιλώθω κατὰ τὸ συνώνυμον ἀμπώθω· διότι
 πιλώθω=τυμπιέζω τι, ὅπως ἐλάσσονα χῶρον καταλάβῃ, ἔπειτα
 καθόλου πιέζω, ὡθῶ· ἐντεῦθεν καὶ πιλωχτός ἀντὶ πιλωτός διότι
 ἀμπωχτός. Κατὰ τὸ ἄδικο καὶ ἄνομο ἐν ἀπευχαῖς καὶ κα-
 τάραις «ἄνομο (ἢ ἄδικο) καὶ κακ' ὦρα νὰ τοῦ λάχῃ!», «νὰ μὴ
 μᾶς εὖρη ἄδικο (ἢ ἄνομο)!» ἐλέχθη ἔπειτα καὶ ἄνογχο ἐκ τοῦ
 ἀνάγκη ἐν κατάραις «ἄδικο κ' ἄνογχο νὰ τοῦ λάχῃ! (ἢ
 νὰ τοῦ δώσῃ!)» συνήθης ἀρὰ μάλιστα τοῖς ἐν Σφακίοις. Οὕτως
 ἐρμηνεύεται πειστικώτατα καὶ τὸ γνωστὸν τετράδῃ=τετράς· τετράς
 -άδος ἐλέγετο δηλ. ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἢ τετάρτη τοῦ μηνὸς ἡμέ-
 ρα, ἐν δὲ τῷ μέσῳ αἰῶνι ἐλέχθη οὕτως ἢ τετάρτη τῆς ἐβδομάδος·
 ὅθεν μυριόλεκτον τὸ «καταλύειν κ.τ.τ. τὰς τετράδας καὶ
 παρασκευάς» ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγράμμασιν. Οὕτω
 δὲ διὰ τῆς ἐκκλησίας παρέμεινεν ἐν τῷ λαῷ ὑπὸ τὸν τύπον Τε-
 τράδα, ὅπως ἀληθῶς ἀναγινώσκεται ἐν Προδρομ. στ. 340 Legr.
 σελ. 87 «τετράδα καὶ παρασκευὴ ξηροφαγοῦντες ὅλως.
 Τὸ τετράδα τοῦτο γενόμενον ἐκ τοῦ τετράς, καθὰ τὸ ἡ λαμπάδα,
 ἢ ἐβδομάδα, ἢ ἐλπίδα, ἢ θυγατέρα, ὁ πατέρας κ.τ.τ. ἐκ τῶν ἀρ-
 χαίων ἢ λαμπὰς κ.τ.τ., ὅπως ἐν Bezz. Beitr. T. 6, σελ. 333
 ἐδιδάξαμεν, μετεσχηματίσθη βραδύτερον εἰς Τετράδῃ κατὰ τὰ
 Τρίτη Πέφτη Παρασκευή. Κατὰ τὸν αὐτὸν δηλ. τρόπον, καθ'
 ὃν ἤδη ἀπὸ τοῦ παλαιοτάτου κατὰ τὸ τετρα-ἐπτα-ἐννεα-
 δεκα-ἐνδεκα-δωδεκα- ἐν συνθέσει ἐλέχθη καὶ πεντα- ἔπειτα
 καὶ ἕξα- καὶ ὀκτα- καὶ εἰκοσα-, ὅπως ἤδη ὑπὸ πολλῶν ἀνε-
 γνωρίσθη. Λοιπὸν ὀκτάπους ὀκταπλάσιος κττ. ἀντὶ ὀκτώπους, καὶ
 ἐξάμηνον ἀντὶ ἕκμηνον, διότι καὶ ἐπταπλάσιον καὶ τετράπους-πλάσιον

κ.τ.τ. Ὅμοίως εὐρίσκεται τὸ ὄκτω μετὰ δασείας γεγραμμένον ἐν ταῖς Ἑρακλ. Πίναξιν, διότι τὸ ἕξ καὶ ἑπτὰ μεθ' ὧν αἰεὶ συνημμένον εἶναι, ἐδασύνετο. Ὅμοίως κατὰ τὰ ὀγδοηκονταπλοῦς-ἐννενηκονταπλοῦς κ.τ.τ. ἐλέχθη καὶ ἑκατονταπλοῦς κ.τ.τ. Οὐδεὶς ἄρα σώφρονων δύναται νὰμφιβάλλη τοῦ λοιποῦ περὶ τῆς μεγίστης πιθανότητος τῆς ἐξισώσεως ταύτης. Καὶ ἐπομένως ὁ θέλων νὰ γράφῃ τὸν δημῶδη τύπον ὀφείλει νὰ γράφῃ αὐτὸν διὰ τοῦ ἡ τε τ ρ ἄ δ η, ἐπειδὴ ἢ διὰ τοῦ ι γραφῆ εἶναι ὅλως ἄτοπος· διότι ἀποβαίνει ὅλως ἀδιανόητον, ὅτι ἡμεῖς διεσώσαμεν τύπον δοτικῆς τετράδι, ἀφοῦ ἀπαξάπαντας τοὺς τύπους τῆς δοτ. ἀπωλέσαμεν.

Τὰς παρετυμολογίας ταύτας ἔχομεν καθήκον νὰ ἀναζητῶμεν ἐπιμελέστατα καὶ ἐξαιρῶμεν κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν γλωσσικῶν νόμων, εἰ δὲ μὴ τὰ πάντα φαίνονται συγκεχυμένα. Τὴν μεγάλην σημασίαν τοῦ φαινομένου τούτου ὡς πρὸς τὴν φθογγολογίαν καὶ τὴν κλίσιν οὐδεὶς σήμερον ἀγνοεῖ, ἐδηλώσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ ἐν Ἀθηναίου Ι', 222 κέξ. καὶ Bezz. Reitr. VI. 333 κέξ. καὶ ἐν τῇ Περὶ φθογγολ. νόμων διατριβ. σελ. 20 κέξ., οὐδὲν δὲ βλάπτει ἂν καὶ ἐν τῷ παρόντι παραδείγματά τινα τούτου προσθέσωμεν. Ἐν Κέα λέγεται ἡμού τ α ν ε, ἡσού τ α ν ε κατὰ τὸ ἦ τ α ν ε, ἐκαίουμού τ α ν ε, ἐκαίουσου τ α ν ε κατὰ τὸ ἐκαϊό τ α ν ε, ὅπως ἀλλαχοῦ, πρὸ πάντων ἐν Χίῳ, εἰστε ν ε, κάνετε ν ε κατὰ τὸ λέγου ν ε, κάνου ν ε καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ γελαῖμε καὶ γελαῖνε, διότι γελαῖς, γελαῖ, γελαῖτε κ.τ.τ.

Ὅμοίως λέγεται παρ' ἡμῖν ἄ ρ τ υ ῶ - τ ε ῖ ς - τ ε ῖ, ἄ ρ τ υ ο ὕ - μ ε ν, ἄ ρ τ ε ῖ τ ε, ἄ ρ τ υ ο ὕ σ ι. Διατὶ λέγεται ἀρτεῖς-τεῖ ἀντὶ ἀρτύεις-τύει, διατὶ ξεῖς=ξύεις ξεῖ=ξύει, σεῖς σεῖ=σειείς, σεῖει, κλεις λεις μεθεῖς κ.τ.τ. ἀντὶ κλείεις, λύεις, μεθύεις κ.τ.τ. ἐδιδάχθη σαφέστατα ἐν τῇ Περὶ φθογγολ. νόμων Διατρ. σελ. 4. Ἀλλὰ μένει ἀνερμήνευτον, διατὶ λέγεται ἀρτυῶ ἀρτυοῦμεν ἀρτυοῦσι κ.τ.τ. ἀντὶ ἀρθυῶ ἀρθυοῦμεν ἀρθυοῦσιν, ἐνῷ λέγεται σπίθια=σπίτια, πιθυῶ=πιτύα, στραθιώτης=στρατιώτης, φωθιά κ.τ.τ. ἐνῷ δηλ. ἐπικρατεῖ ἐπὶ τε τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων τινῶν νήσων ὁ φθογγολογικὸς νόμος ὅτι ὁ φθόγγος τ γίνεται θ ἐπομένου φθόγγου

γου ι καὶ κατὰ συνίζησιν μετὰ τοῦ ἐξῆς φωνήεντος ἀπαγγελ-
 λομένου καὶ δὴ τὴν προφορὰν συριστικοῦ τινος ς λαμβάνοντος,
 ὥστε ἐκ τοῦ -τι_α -τι_ε -τι_ο -τι_ο_υ γίνεται -θ_ς_α -θ_ς_ε
 -θ_ς_ο -θ_ς_οῦ (τέθῃσι, τέθῃς κ.τ.τ.). Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι ὁ φθόγ-
 γος τ ἀκουόμενος σαφῶς ἐν τοῖς λοιποῖς προσώποις καὶ χρόνοις
 (ἀρτεῖς, θάρτύσω, ἄρτυσα, ἀρτύθηκα καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν ὀνό-
 μασιν ἀρτυσιὰ κ.τ.τ.) ὅπως ἔπρεπεν, ὑπεισηλθεν αὔθις καὶ εἰς τὰ
 πρόσωπα ταῦτα, ἐν οἷς, ὅπως ὤφειλε, θὰ εἶχε τραπή εἰς θ. Ὅμοίως
 κατ' ἐξίσωσιν λέγομεν ἡμεῖς ἀρῆω κ.τ.τ. ἀντὶ ἀργῶ ὅπως ἐν Ἀθή-
 ναις, τὸ j ἐκ τῶν ἀρῆεις -jεῖ -jεῖτε θάρῆσω μετενεγκόντες. Ἀντι-
 στρόφως δὲ λέγομεν πάντες κλειῶ, λυῶ, -κλειοῦμεν κ.τ.τ. μετὰ
 ὑγροῦ λ ἐκ τούτων δὲ μετέβη ἐν Ἑλλάδι τὸ ὑγρὸν λ καὶ ἐπὶ
 τὸ β' καὶ γ' πρόσ. ἐν. καὶ β' πληθ. καὶ δὴ κλεῖς, κλειῖ, κλειῖτε,
 λεῖς κ.τ.τ., ἐνῶ ἡμεῖς κανονικῶς τοὺς δύο ὁμοίως φθόγγους εἰς
 ἓνα συναίρεσαντες λέγομεν κλεῖς -κλειῖ, λεῖς -λειῖ μετὰ λ οὐδα-
 μῶς ὑγροῦ. Διὰ τοῦ φαινομένου λοιπὸν τοῦ ἀρτυῶ κ.τ.τ. δὲν
 ἀποδεικνύεται, ἐννοεῖται οἰκοθεν, ἐξαίρεσις ἀληθῆς τοῦ φθογγολο-
 γικοῦ νόμου, καθ' ὃν πᾶν τι + φωνῆεν συνιζανόμενον μεταβάλλε-
 ται ἐν Κρήτῃ, Θήρᾳ, Ἴω καὶ ἄλλαις τισὶν ἡσοῖς εἰς θ_ε + φων. ὅπως
 οὐδὲ ἢ διὰ τὰς ἄλλας πτώσεις (λέγοντος, λέγοντα, λέγοντας, λε-
 γόντων, λέγοντας) ἐπάνοδος μᾶλλον ἢ διατήρησις τοῦ λέγοντι ὡς
 δοτικῆς πτώσεως καθιστᾷ ἀνερμήνευτον τὴν τροπὴν τοῦ τρίτου
 πληθ. λέγοντι εἰς λέγουσιν. Ὅπως ὁ φυσικὸς καὶ ὁ χημικὸς ἔχει
 καθήκον νὰ φροντίζῃ νὰπομακρύνῃ πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ παρα-
 βλάψῃ τὴν ἐλευθέραν τοῦ πειράματος ἐκτέλεσιν καὶ τὸ ἐκ τούτου
 ἀποτέλεσμα, ἵνα μὴ διαφόρων παραγόντων ἐνέργεια ἀτόπως ὑπο-
 λαμβάνηται ἀποτέλεσμα τοῦ πειράματος, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀνάγκη
 νὰ φροντίζωμεν ἐκάστοτε νὰνευρίσκωμεν τὴν διὰ τὰ παρακείμενα
 πρόσωπα ἢ ἀριθμούς, τὴν διὰ τὰ ὅμοια ἢ ἀντίθετα κ.τ.τ. κατ'
 ἀναλογία συμβαίνουσαν βλάβην τῶν φθογγολογικῶν νόμων καὶ
 ἐκβαλόντες τὰ παρακρούσματα ταῦτα ἀνεύρωμεν καὶ δρῖσωμεν κα-
 θαροῦς καὶ ἀπαραβάτους τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς νέας Ἑλ-
 ληνικῆς καθόλου καὶ τῶν διαφόρων ιδιωμάτων.

Οἱ Θηραῖοι μετεποίησαν τὸ ῥήμα εἰς ἀρτύζω ὅπως καὶ τὸ τανύζω, δακρύζω, σκονίζω κ.τ.τ. ἀλλ' ἢ παθητ. μετοχὴ εἶναι ἀρτυμένος, ὅπως καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ὅπως τὸ πάλαι (πρβ. ἔτι χαιρετίσματα ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ χαιρετίζω οὐχὶ χαιρετήματα, ὅπως ἀτόπως τινὲς ἐξελληνίζοντες δῆθεν τὸ νομιζόμενον δημῶδες χαιρετίσματα γράφουσιν)· ἕτερον τύπον ἀρτύνομαί ἀναφέρει Κοραῆς ἐν Ἄτ. Α' 317, προφέρεται δ' οὗτος καὶ ἐν Στενημάχῳ. Τοῦτο θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ταυτόν τῳ ἡμηρικῳ καὶ ἐπικῳ ἀρτύνω, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀποδεικνύεται, διότι ὅπως ἀπὸ τοῦ κλαίω, λύω, σπάω κ.τ.τ. ἐλλέχθη πολλαχοῦ καὶ ἐν μέσαις Ἀθήναις κλείνω, λύνω, σπάνω κ.τ.τ., οὕτως, νομίζομεν, ἠδύνατο καὶ τὸ ἀρτύω νὰ μετασχηματισθῇ εἰς ἀρτύνω· τὸ ἀρτυῶ μεταχειριζόμεθα ἐφ' ἧς οἱ ἀρχαῖοι κωμικοὶ (τουτ' ἔστιν ὁ κοινὸς λαὸς) σημασίας, τ.ἔ. ἐπὶ τῆς κατεργασίας τῶν ἐδεσμάτων διὰ τῆς ἀρμοδίου προσθήκης ἐλαίου, ἄλατος κ.τ.τ. Ἐκ τούτου λέγομεν ἀρτυσιὰ τὸ μεθ' οὗ τις ἀρτύων τρόπον τινὰ τὸν ἄρτον του τρώγει αὐτόν, τ.ἔ. πᾶν ὄψον, προσφάγιον· καὶ ἐπειδὴ κατ' ἐξοχὴν προσφάγιον ὑπελήφθη ὁ τυρὸς (τυριὰ καὶ ἀθοτύροι), ἐλέχθη οὗτος ἀρτυσιὰ, καὶ τοῦτο πολλαχοῦ. Πρβλ. Ἀραβαντ. σελ. 108 «ὄντας θὰ στήσουν τὰ μαντριὰ, τὴν ἀρτυσιὰ νὰ φτειάσουν» καὶ παρ' ἡμῖν λέγεται, «ἀκριβῆ ἴν(αι) ὀφέτος ἡ ἀρτυσιὰ» πρβλ. καὶ τὸ «πότ' αὐγὰ πότε τυρὶ δέ(ν) μας λείπετ' ἀρτυμή» καὶ καθόλου ἀρτυσιὰ ἀρτυμή (ἐν Στενημάχῳ ἀρτυμή) = ἔδεσμα ἐκ τυροῦ, κρέατος κ.τ.τ. τὸ ἄλλως πασχάλινόν λεγόμενον· (πρβ. ὅμως Δουκ. ἀρτυσιές = aromata). Ἐπειδὴ δὲ ὁ τυρὸς κ.τ.τ. καταλέγονται ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἀπηγορευμένοις ἐδέσμασι, διὰ τοῦτο ἀρτύνομαί (= ἀρτύω ἐμαυτόν) καὶ εἶμαι ἀρτυμένος δηλοῖ καταλύω τὰς νησιτίμους ἡμέρας. Τὸ ἀρτυσιὰ ἔχει παρ' ἡμῖν καὶ ἄλλην χρῆσιν «τὸ κρέας (ψάρι, τυρὶ κττ.) πρέπει νὰ τὸ κάνῃς ἀρτυσιὰ, καὶ νὰ μὴν τὸ τρῶς ξερό.» = πρέπει μόνον νὰ ἀρτύῃς τὸν ἄρτον διὰ τοῦ τυροῦ, κρέατος κ.τ.τ. οὐχὶ δὲ ταῦτα ἄνευ ἄρτου νὰ τρώ-

ρης' ῥῆμα ἀρτεύομαι — καταλύω τὴν νηστείαν, ἀναφέρει
 κ. Πεταλάς σελ. 33.

Ὅπως τὸ ἀρτυῶ-τυοῦμεν κ.τ.τ., οὕτω καὶ ὁ πληθυντικός τοῦ
 ἀντί, πρὸς Πολυδ. Ζ. 36 ακανῶν ἴστοῦ τὸ καλοῦμε-
 νον ἀντίον σχηματίζεται ἀντιὰ παραβαῖνον οὕτω κατὰ τὸ
 φαινόμενον φθόγγολογικὸν νόμον τοῦ Κρητικοῦ καὶ Θηραϊκοῦ ιδιώ-
 ματος, καθ' ὃν ὁσάκις μετὰ τὸ ντ (νδ) = d ἔπεται jod, τ.ἔ. ι
 μετ' ἄλλου φωνήεντος κατὰ συνίζησιν ἀπαγγελλομένου μονοσυλ-
 λάβως, τὸ d(=ντ νδ) τρέπεται εἰς δ. Ὁ ἠχηρὸς δηλ. καὶ ἀκαρι-
 αῖος φθόγγος d ἀφωμοιώθη τῷ ἐξῆς αὐτοῦ διαρκεῖ φθόγγῳ jod,
 ὥστε ἐγένετο dj. Οὕτω λέγεται ἀφέντης ἀλλ' ἀφεδιά ἄρ-
 χοντας ἀλλ' ἀρχοδιά, Κωσταντής ἀλλὰ Κωστα-
 διός· ἀδόντι ἀλλ' ἀδόδια ὁμοίως ἀνάδια καὶ
 ἀγνάδια κ.τ.τ. Ὅμοίως ἐρμηνεύεται πειστικώτατα καὶ τὸ
 ὑπό τι χαλεπὸν κατὰ δια τῶν Ἡρακλειωτῶν. Τὸ κατὰ δια δηλ.
 οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ τῶν Ῥεθυμνίων καταντία (τετρασυλ-
 λάβως) τὸ τῶν Ναξίων καταντία. (Νεοελλ. Ἄναλ. Β'. 27 νὰ 'δοῦνε
 οἱ βαρδιᾶνοι τὴν καταντιάν του) τὸ τῶν Κεφαλλ. κατάντια·
 δηλοῖ δὲ ἐν μὲν Κεφαλληνία» τὴν οἰκτρὰν, ἀθλίαν κατάστασιν τῆς
 ὑγείας καὶ ἐπὶ ἐμφύχων καὶ ἐπὶ ἀψύχων, π. χ. τῶν φορεμάτων
 πρὸς Νεοελλ. Ἄναλ. Β'. 220, παρ' ἡμῖν δ' εἶναι μέση λέξις
 δηλοῦσα καθόλου τὴν ἐνέργειαν τοῦ καταντᾶν, ἄλλοτε μὲν ἐπὶ κα-
 λοῦ, ἄλλοτε δέ, ὅπερ συνηθέστερον, ἐπὶ κακοῦ. Τὸν νόμον τοῦτον
 δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ ὁ πληθ. ἀντιά, ἂν μὴ ὁ ἐνικός
 ἀριθμὸς ἀντί ἐλέγετο μετὰ τοῦ d, ἐξ οὗ ὑπεισήληθεν ὁ φθόγγ-
 γός οὗτος καὶ εἰς τὸν πληθ. Ἦτο δὲ τοῦτο τοσοῦτω μᾶλλον ἀναγ-
 καιότερον ὅσω διὰ τὸν φθόγγολογικὸν τοῦτον νόμον διαφορώτερος
 καθίστατο ὁ τύπος ἑκατέρου ἀριθμοῦ τῆς βραχυτάτης ταύτης λέ-
 ξεως, σχεδὸν ἐνὸς μόνον φθόγγου τοῦ α (τὰντι τὰδιά)
 κοινοῦ μετὰ τὴν μεταβολὴν μένοντος ἀμφοτέροις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1883.

Γ. Ν. ΚΑΤΖΙΑΚΗΣ.